

O VERIGĂ CU CAPETE PETRECUTE ȘI ÎNFĂȘURATE DIN CETATEA DACICĂ DE LA COSTEȘTI (JUD. HUNEDOARA)

Cetatea de la Costești-Cetățuie, cercetată prin săpături sistematice timp de peste o jumătate de secol (cu întreruperi), a furnizat informații semnificative pentru cunoașterea civilizației daco-getice¹. Meritul primelor investigații arheologice (efectuate între anii 1924—1929) aparține lui D. M. Teodorescu, profesor al Universității Daciei Superioare din Cluj. Cercetările au fost reluate după mai bine de un deceniu de un colectiv condus de C. Daicoviciu.

Potrivit consemnărilor acestuia, săpăturile din 1942 au avut scopul "de a deslega anumite probleme nelămurite încă în legătură cu valul de pământ... În al doilea rând am urmărit (cu bogat rezultat) și o recoltă de obiecte (ceramică, arme, obiecte de podoabă, etc.) dacice ieșite din săpături sistematice conduse cu observația strictă a stratigrafiei"². Din aceste săpături provine și piesa pe care o voi prezenta în cele ce urmează³.

Este vorba de o verigă de bronz descoperită în secțiunea a III-a (din 1942), în partea dinspre bastionul nr. 1, la cca. 10 cm. adâncime. Ea a fost executată dintr-o sîrmă de bronz, care, pentru a fi adusă la diametrul dorit, a fost îndoită circular de două ori, iar capetele au fost înfășurate pe corpul piesei astfel obținute. Unul dintre capetele înfășurate s-a rupt din antichitate, păstrîndu-se doar 13 spire (în total erau probabil 19). Celălalt capăt înfășurat rămas întreg, formează 13 spire. Ulterior, probabil tot pentru a micșora diametrul verigii, în apropierea capătului înfășurat rămas intact, corpul piesei a fost îndoit sub forma unei bucle. La fel ca în cazul altor obiecte de acest gen sîrma din care a fost confecționată veriga este mai groasă în zona mediană și se subțiază spre capete. Dimensiuni: diametrul interior — 5,1 cm.; diametrul exterior — 5,5 cm.; grosimea maximă a sîrmei — 0,2 cm.; grosimea minimă — 0,1 cm. Piesa se află în Muzeul din Cluj Napoca sub nr. inv. 7903. Se datează pe toată durata de funcționare a cetății.

Veriga descrisă mai sus a fost confecționată, foarte probabil, în cetatea dacică de la Costești unde o serie de unelte, urme de zgură, creuzete, piese nefinisate sau cu rateuri de turnare, etc.⁴, indică existența unui important atelier de prelucrare a bronzului. Revelatoare în acest sens este descoperirea unei filiere utilizată pentru obținerea sîrmei destinate unor piese de bronz sau argint de felul verigii în discuție⁵.

*

¹ Pentru istoricul cercetărilor de la Costești-Cetățuie și bibliografia problemei vezi H. Daicoviciu, Șt. Ferenczi, I. Glodariu, *Cetăți și așezări dacice în sud-vestul Transilvaniei*, I, București, 1989, p. 140, 141—142, 156—157, 163, 166, 168—170, 178—180.

² C. Daicoviciu, *Dare de seamă asupra cercetărilor de la cetățile dacice, Raport asupra activității științifice a Muzeului Național de Antichități în anii 1942 și 1943*, București, 1944, p. 14.

³ Piesa mi-a fost pusă la dispoziție de d-l prof. I. Glodariu, căruia îi mulțumesc călduros și pe această cale.

⁴ S. Cociș, *Ateliere de bronzieri în Dacia preromană, Sargetia, XVI—XVII, 1982—1983*, p. 140; I. Glodariu, E. Iaroslavski, *Civilizația fierului la daci*, Cluj Napoca, 1979, p. 98, fig. 53/7; I. Glodariu, "Brățările" cu nodozități Latène târzii în Dacia, *ActaMN*, XXI, 1984, p. 65, nr. 5/0, fig. 5/7.

⁵ I. Glodariu, E. Iaroslavski, *op.cit.*, p. 101—102, fig. 54/6.

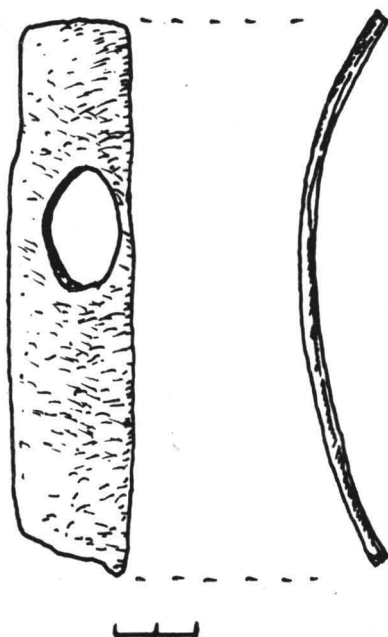
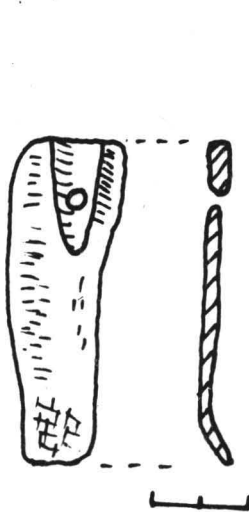
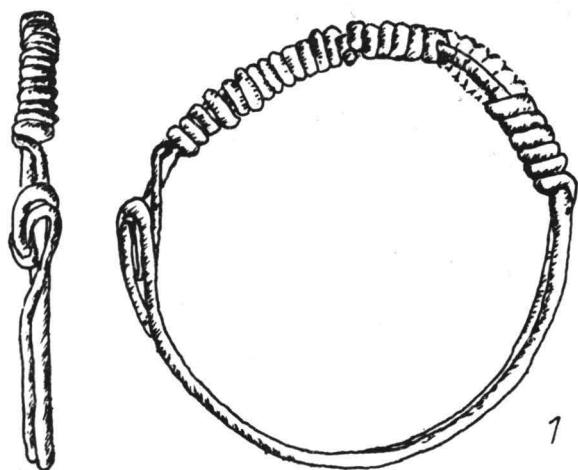

Fig. 1; 1. Verigă de bronz cu capete petrecute și înfășurate, din cetatea de la Costești (sc. 1/1); 2—3. Unelte de orfevrerie descoperite la Costești (după I. Glodariu, E. Iaroslavski).

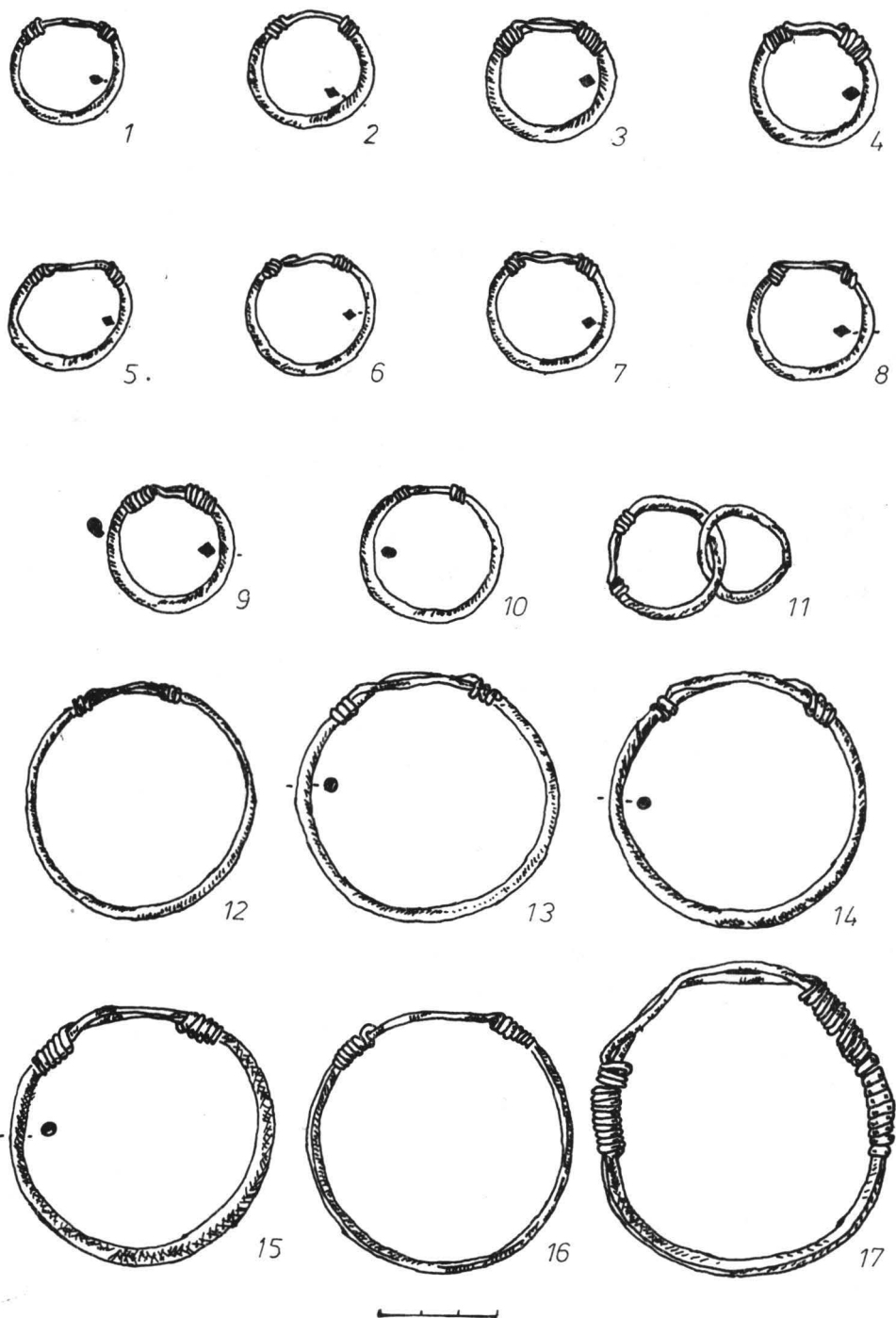

Fig. 2 Verigi cu capete petrecute și înfășurate din tezaure de argint dacice: 1—11. "înele" tip Horedt E2a (Poiana — Gorj); 12—17. brățări tip Horedt D3a (12. Coadă Malului; 13—15. Senereuș; 16—17. Poiana — Gorj).

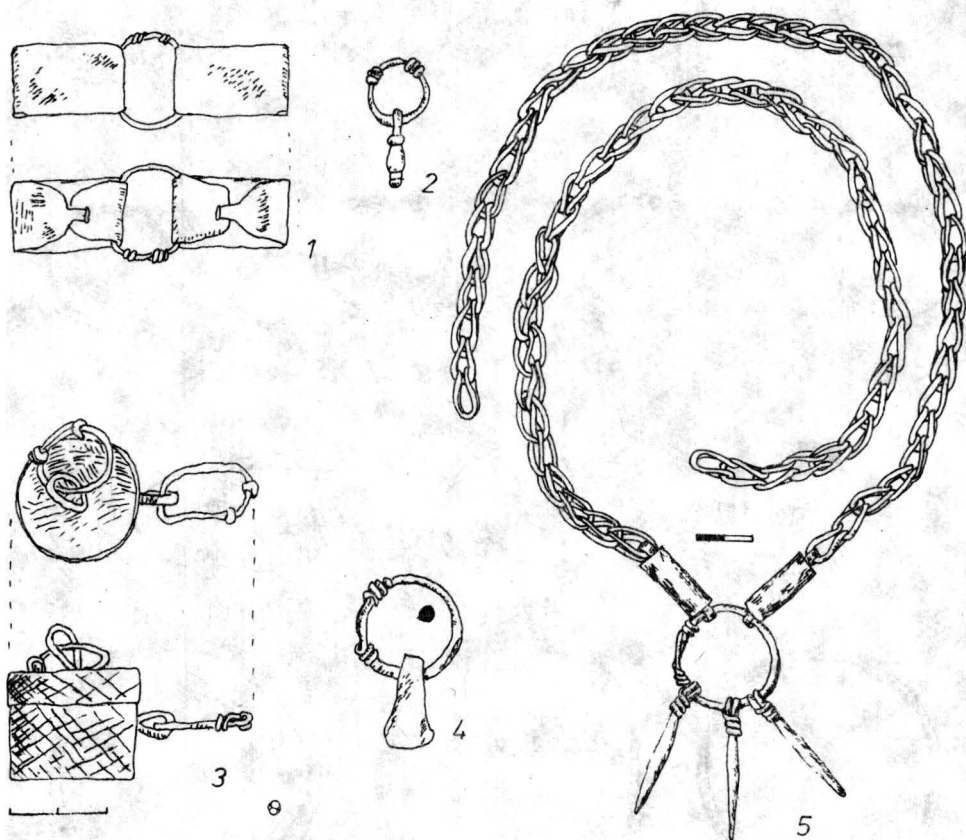

Fig. 3 Modalități de utilizare a verigilor cu capete petrecute și înfășurate. 1. Fragment de "centură" (Tilișca); 2, 4. Verigi cu pendentive (Ocnița, Răcățau); 3. "pudrieră" (Pădureni); 5. Lanț cu verigă și pendentive — cui (Medias).

Verigile cu capete petrecute și înfășurate au apărut în spațiul mediteraneean la sfârșitul secolului II î.e.n. și în sec. I î.e.n. De aici ele s-au răspândit în Europa "barbară", fiind utilizate apoi de-a lungul mileniului întâi al erei noastre⁶. O serie de exemplare din argint sau din aur, descoperite în spațiul celtic, în tezaure sau izolat, au fost considerate ca fiind importuri sudice. Este cazul exemplarelor de la Lauterach⁷ și Schalunen⁸. Piesa din ultima localitate menționată a fost confecționată din aur. Analiza metalografică a evidențiat faptul că aurul nu se încadrează în grupurile central-europene ale acestor perioade, de unde concluzia că inelul ar putea proveni din zona mediteraneeană.

Mai numeroase și probabil realizate în ateliere locale, sînt exemplarele din bronz și din fier descoperite în *oppida* celtice de la nord de Alpi¹⁰. În ceea ce privește verigile cu capete petrecute și înfășurate executate din argint și aflate în tezaurele din Pen. Iberică¹¹ și Dacia preromană¹² — așa cum s-a mai remarcat¹³ — constituie creații locale apărute datorită abundenței resurselor argintifere locale și a influențelor mediteraneene care s-au manifestat în ambele zone în aceeași perioadă.

În tezaurele de argint daco-getice se remarcă prezența verigilor avînd diametre cuprinse între 1,5 — 4 cm. (tip Horedt E2a)¹⁴, precum și al unor verigi cu diametre de peste 5 cm., acestea din urmă fiind utilizate probabil ca brățări (tip Horedt D3a)¹⁵. În general, exemplarele cu diametre mici au fost utilizate — în tezaurele din grupele timpurie și mijlocie¹⁶ — la închiderea lanțurilor din zale pliate sau împletite strîns, de verigi fiind prinse, în numeroase cazuri, pandantive-cui (vezi tabelul). Este vorba de tezaurele de la Moigrad (jud. Sălaj)¹⁷, Mediaș (jud. Sibiu)¹⁸, Bistrița (jud. Bistrița-Năsăud)¹⁹, Gura Văii (jud. Arad)²⁰, Someșu Cald (jud. Cluj)²¹, Ghelnița (jud. Covasna)²², Tilișca (jud. Sibiu)²³, Oradea III (jud. Bihor)²⁴. Există și situații în care aceste piese au primit o funcționalitate originală. Astfel, în tezaurul de la Clipicești (jud. Vrancea) verigile cu capete petrecute și înfășurate au fost prinse unele de altele cu sîrme răsuci-

⁶ J. Déchellette, *Manuel d'archéologie préhistorique, celtique et gallo-romaine*, II, 3, Paris, 1914, p. 1227, fig. 520/1—4; D. Popescu, *Tezaure de argint dacice*, BMI, XLI, 1, 1972, p. 6; W. Krämer, *Silberne Fibelpare aus dem letzten vorchristlichen Jahrhundert*, Germania, 49, 1971, p. 115—116; H. Guiraud, *Bagues et anneaux à l'époque romaine en Gaule, Gallia*, 46, 1989, p. 193, fig. 38 (tipul 6b).

⁷ W. Krämer, *op.cit.*, p. 111—116, pl. 22/3.

⁸ Idem, *op.cit.*, p. 115, pl. 27/2.

⁹ *Die Kelten in Mitteleuropa. Kultur — Kunst — Wirtschaft*, Salzburger Landesausstellung 1 mai — 30 sept. 1980 im Keltenmuseum Hallein Österreich, Salzburg, 1980, p. 290, nr. 193.

¹⁰ J. Déchellette, *loc.cit.*; idem, *Le Hradischt de Stradonitz en Bohême et les fouilles de Bibracte. Étude d'archéologie comparée*, extrait du Congrès archéologique de Macon (juin 1899), Macon, 1901, p. 51; W. Krämer, *op.cit.*, p. 116.

¹¹ K. Raddatz, *Die Schatzfunde der Iberischen Halbinsel vom Ende des dritten bis zur Mitte des ersten Jahrhunderts vor Chr. Geb.*, Berlin, 1969, pl. 1/4—6, 25/2, 32/4, 51/10, 52/7, 65/2, 66/1, 3.

¹² D. Popescu, *Tezaure de argint dacice*, BMI, XL, 4, 1971, p. 19—32; XLI, 1, 1972, p. 5—22; K. Horedt, *Die Dakischen Silberfunde, Dacia, N.S.*, XVII, 1973, p. 127—167; L. Mărgăritan, *Tezaure de argint dacice. Catalog Muzeul de Istorie al Republicii Socialiste România*, București, 1976, *passim*.

¹³ K. Horedt, *op.cit.*, p. 156—162.

¹⁴ Idem, *op.cit.*, p. 139.

¹⁵ Idem, *op.cit.*, p. 141.

¹⁶ Pe baza analizelor combinatorice, K. Horedt a împărțit tezaurele daco-getice în trei grupe cronologice: grupa timpurie (125—75 î.e.n.), grupa mijlocie (75—25 î.e.n.) și grupa târzie (25 î.e.n. — 25 e.n.). Idem, *op.cit.*, p. 151.

¹⁷ Idem, *op.cit.*, cat. 35.

¹⁸ L. Mărgăritan, *op.cit.*, p. 36, nr. 4, pl. XI.

¹⁹ N. Fettich, *Archäologische Beiträge zur Geschichte der Sarmatische-dakischen Beziehungen*, Acta ArchBp, 3, 1953, p. 154, pl. XXIII.

²⁰ K. Horedt, *op.cit.*, cat. 28.

²¹ G. Florea, *Descoperirile de epocă dacică din jud. Cluj*, ActaMN, XXII—XXIII, 1985—1986, p. 761, nr. 21.

²² N. Fettich, *op.cit.*, p. 156—157, pl. XXVIII/1—2.

²³ N. Lupu, *Doză morminte dacice descoperite la Tilișca, Thraco-Dacia*, II, 1981, p. 199—200, fig. 3/1; idem, *Tilișca. Așezările arheologice de pe Căpânaș*, București, 1989, p. 33—34, fig. 8/1.

²⁴ N. Chidioșan, I. Ordentlich, *Un nou tezaur de argint descoperit la Oradea, Crisia*, III, 1973, p. 98, nr. 8, pl. II/4.

te avînd la capete bucle, formînd în acest fel un lanț²⁵. În tezaurul descoperit într-unul din mormintele de incinerare de la Tilișca (jud. Sibiu), în afară de lanțul prevăzut cu verigi și pandantive-cui, se aflau și fragmentele unui cordon din segmente de tablă de argint prinse unele de altele cu verigi²⁶.

În ceea ce privește verigile cu diametre mai mari, care au putut fi utilizate ca brățări, se remarcă asocierea lor — mai ales în grupa tîrzie a tezaurilor de argint daco-getice — în special cu colane. Este vorba de tezaurele de la Sărmășag (jud. Sălaj)²⁷, aparținînd grupei timpurii, Cerbăl (jud. Hunedoara)²⁸ și Săliște (jud. Alba)²⁹, aparținînd grupei mijlocii, Senereuș (jud. Mureș)³⁰, Hetiur (jud. Mureș)³¹, Colțești (jud. Alba)³², Șimleu Silvaniei (jud. Sălaj)³³, Tekja (Iugoslavia)³⁴ și Poiana (jud. Gorj)³⁵, aparținînd grupei tîrzii. Se cuvine a fi remarcat și faptul că în tezaurele grupei tîrzii (Șimleu Silvaniei, Tekja, Poiana) apare asocierea verigilor cu diametru mic cu brățările de același tip. Mai mult, în cazul tezaurului de la Poiana (jud. Gorj) ar putea fi vorba și de utilizarea verigilor mici într-un mod original. De unul din exemplare este prins un inel care nu are capetele înfășurate, ci doar apropiate. Avînd în vedere faptul că din tezaur mai făceau parte alte zece verigi cu capete petrecute și înfășurate, avînd aproximativ aceleași dimensiuni, nu ar fi exclus ca toate aceste piese să fi format un lanț, legăturile dintre verigi fiind asigurate prin inele simple ca cel menționat în cazul primei piese. Situația este oarecum analogă celei a lanțului de la Recaş (jud. Timiș) format numai din verigi cu capete petrecute și înfășurate³⁶.

Verigi cu capete petrecute și înfășurate se găsesc în număr mare și în așezări și necropole geto-dacice. În sanctuarul circular din așezarea de la Pecica (jud. Arad), lângă vatra de foc centrală, a fost descoperit un exemplar din aur avînd diametrul exterior de 2,3 cm.³⁷ Referindu-se la semnificația inelului, I. H. Crișan arăta că ar putea reprezenta un obiect de ofrandă, ținînd cont de raritatea obiectelor de aur descoperite în așezările daco-getice. Același cercetător sublinia însă că ar putea fi vorba — tot atît de bine — de un obiect pierdut³⁸. Sanctuarul aparținea primului nivel de locuire care se încheie la sfîrșitul sec. II î.e.n. sau începutul celui următor. Verigi de argint avînd aceleași dimensiuni reduse au fost descoperite și în așezările de la Popești³⁹, Sprîncenata (jud. Olt)⁴⁰, Sighișoara (jud. Mureș)⁴¹, Răcățiu (jud. Bacău)⁴²

²⁵ I. Mitrea, *Un nou tezaur de tetradrahme thasiene și podoabe dacice din argint descoperit în Moldova*, SCIV, 23, 4, 1972, p. 642, fig. 3.

²⁶ N. Lupu, *Două morminte...*, p. 200, fig. 3/2—14; idem, *Tilișca*, p. 33—34, fig. 8/2—16.

²⁷ I. Glodariu, *Tezaurul dacic de la Sărmășag*, ActaMN, V, 1968, p. 411, fig. 1/4—5.

²⁸ ErdRep, p. 57, nr. 23, fig. 59/6; N. Fettich, *op.cit.*, p. 155—156, pl. XXVI/8.

²⁹ L. Mărghitani, *Tezaurul de podoabe dacice din argint de la Săliște*, SCIV, 20, 2, 1969, p. 319, fig. 2.

³⁰ Idem, *Tezaure de argint dacice. Catalog*, București, 1976, p. 47, nr. 4—6, pl. XXII/1—3.

³¹ K. Horedt, *op.cit.*, cat. 29.

³² N. Fettich, *op.cit.*, p. 149—150, pl. XXI/1.

³³ Z. Székely, *Tezaurul dacic de la Șimleu Silvaniei, Materiale din campania de săpături din 1949*, București, 1951, p. 43—54.

³⁴ Illiri și daci, Cluj — București, 1972, p. 193, nr. 275—281.

³⁵ C.S. Nicolăescu-Plopșor, *Le trésor dace de Poiana-Gorj, Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 205, 215, fig. 1/3, 6/1; L. Mărghitani, *op.cit.*, p. 42, nr. 3—4, pl. XV/1—2.

³⁶ K. Horedt, *op.cit.*, cat. 51. În legătură cu acest lanț, trebuie reținută și particularitatea că — la fel ca în tezaurul de la Poiana — de unele verigi atîrnă pandantive în formă de seure. Vezi mai jos.

³⁷ I. H. Crișan, *Ziridava*, Arad, 1978, p. 102, fig. 40.

³⁸ Idem, *op.cit.*, p. 102—103. Avînd în vedere faptul că în spațiul mediteranean există astfel de verigi din aur, nu ar fi exclus să fie vorba de un import (vezi supra, nota 9). Analiza metalografică a acestui obiect ar fi de natură să lămurască problema.

³⁹ M. Turcu, *Geto-dacii din cîmpia Munteniei*, București, 1979, p. 211, pl. XXXIII/4.

⁴⁰ C. Preda, *Geto-dacii din bazinul Oltului inferior. Dava de la Sprîncenata*, București, 1986, p. 66, 98, pl. LI/12, LII/10.

⁴¹ K. Horedt, C. Seraphin, *Die prähistorische Ansiedlung auf dem Wietenberg bei Sighișoara — Schössburg*, Bonn, 1971, p. 64/22.

⁴² V. Căpitani, *Principalele rezultate ale săpăturilor arheologice în așezarea geto-dacică de la Răcățiu, Carpica*, VIII, Bacău, 1976, p. 66, fig. 43/1,5.

și în număr mare la Poiana (jud. Galați)⁴³, fără ca prin contextele de descoperire să poată fi precizată funcționalitatea lor exactă. De asemenea, o serie de exemplare similare din bronz provin din așezările de la Bîzdîna (jud. Dolj)⁴⁴, Răcățau (jud. Bacău)⁴⁵, Tinosu (jud. Prahova)⁴⁶, Poiana (jud. Galați)⁴⁷.

În unele cazuri de o serie de verigi sînt prinse pandantive de forme diverse. În tezaurul de la Poiana (jud. Gori) se află o astfel de verigă de care atîrnă un pandantiv în formă de secure⁴⁸, iar din așezarea de la Răcățau provin mai multe verigi cu pandantive similare executate din argint, bronz, și fier, aceste obiecte fiind încadrate de V. Căpitanu în categoria pieselor cu semnificație de cult⁴⁹. Alte verigi din bronz prevăzute cu pandantive din bară profilată executate din același metal au fost descoperite în așezările de la Poiana (jud. Galați)⁵⁰, Ocnița (jud. Vîlcea)⁵¹ și în morminte de copii din necropola de la Brad (jud. Bacău)⁵².

Numărul mare de astfel de piese din așezările și necropolele daco-getice, ca și prezența lor în secolele următoare în mediul carpic⁵³, în cîmpia munteană⁵⁴ și în provincia romană Dacia⁵⁵, au suscit diverse opinii privind funcționalitatea lor. Abordînd această problemă Gh. Bichir considera că este vorba de cercei pentru că de unele atîrnă pandantive din bronz. În continuare cercetătorul bucureștean admite (la fel ca M. Turcu⁵⁶), că aceste piese puteau fi purtate și ca inele de buclă, dar că în nici un caz n-au fost utilizate ca inele pentru degete deoarece partea înfășurată, fiind mai groasă, nu permitea o fixare adecvată pe deget⁵⁷. În ceea ce mă privește, deși observațiile de mai sus mi se par juste, consider că în cazul în care verigile în discuție au fost utilizate ca "cercei", este greu de explicat modul în care ele erau fixate în urechi, dat fiind faptul că extremitățile erau înfășurate pe corpul pieselor. Atît în morminte daco-getice, cît și în morminte carpiice, există cazuri cînd au fost descoperite cîte două verigi în același complex, însă sînt mai numeroase mormintele în care s-a găsit doar cîte un exemplar⁵⁸. De aceea nu este exclus ca aceste piese să fi fost utilizate și în alte moduri.

De altfel, diverse obiecte de podoabă sau de uz cotidian oferă o serie de alte exemple de utilizare a verigilor cu capete petrecute și înfășurate. Faptul este foarte firesc avînd în vedere simplitatea execuției lor. Aceasta este și explicația perpetuării pieselor respective într-un interval de timp foarte lung. Un lăntîșor descoperit în așezarea de la Poiana (jud. Galați) este prevăzut cu astfel de verigi și a fost

⁴³ L. Mărghit, *op.cit.*, p. 37—38, nr. 2—10, pl. XII/2—10.

⁴⁴ C. Mărgărit-Tăulea, *Așezarea geto-dacică fortificată de la Bîzdîna. Considerații preliminare*, *Thraco-Dacica*, V, 1—2, București, 1984, p. 109, fig. 7/9.

⁴⁵ V. Căpitanu, *loc.cit.*

⁴⁶ R. Vulpe, E. Vulpe, *Les fouilles de Tinosu, Dacia*, I, 1924, p. 217, fig. 43.

⁴⁷ Idem, *Les fouilles de Poiana, Dacia*, III—IV, 1927—1932, p. 320, nr. 5, fig. 109/12, 14, 15, 18—20.

⁴⁸ C. S. Nicolăescu-Plopșor, *op.cit.*, p. 205, fig. 1/5; L. Mărghit, *op.cit.*, p. 42—43, nr. 7, pl. XV/5.

⁴⁹ V. Căpitanu, *op.cit.*, p. 65, fig. 43/6; idem, *Obiecte cu semnificație culturală descoperite în dăva de la Răcățau, Carpica*, XVIII—XIX, Bacău 1986—1987, p. 85. O interpretare din perspectivă etnologică a semnificației verigilor cu pandantive, la R. Vulcănescu, *Mitologie română*, București, 1985, p. 305—306.

⁵⁰ R. Vulpe, E. Vulpe, *op.cit.*, p. 329, nr. 2, fig. 109/9—11.

⁵¹ D. Berciu, *Buridava dacică*, București, 1981, p. 77, 110, 115, pl. 17/2, 71/7, 72/11, 87/4, 91/12—14.

⁵² V. Ursachi, *Rituri și ritualuri de înmormîntare la populația din cetatea de la Brad, Memoria antiquitatis*, XII—XIV, 1980—1982 (1986), p. 114, pl. XVI/14, 15, XXI/1—2.

⁵³ Gh. Bichir, *Cultura carpică*, București, 1973, p. 120.

⁵⁴ Idem, *Geto-dacii din Muntenia în epoca romană*, București, 1984, p. 56.

⁵⁵ Vezi de exemplu piesele de la Porolissum: N. Gudea, *Porolissum. Un complex arheologic daco-roman la marginea de nord a Imperiului Roman*, vol. I, *ActaMP*, XIII, 1989, p. 715, pl. CCXLIV/26—28.

⁵⁶ M. Turcu, *op.cit.*, p. 155. În mormîntul sarmatic de la Timișoara — Pădurea Verde s-au găsit — printre alte obiecte de inventar — "lipiți de o parte și de alta a maxilarului inferior, ... doi cercei circulari, lucrați din sîrmă de argint, în compoziția căreia este multă aramă; cerceii au capetele petrecute și răsucite în spirala pe verigă". Pentru motivul pe care îl voi prezenta mai jos, sînt de părere că, în acest caz, este vorba de inele de buclă. Vezi O. Radu, *Mormîntul sarmatic de la Pădurea Verde, Timișoara*, în *Materiale*, X, 1973, p. 147, fig. 1/1a—b.

⁵⁷ Gh. Bichir, *Cultura carpică*, p. 120.

⁵⁸ Cf. V. Ursachi, *loc.cit.*; Gh. Bichir, *loc.cit.*

purtat probabil pe piept prins cu fibule⁵⁹. Lanțurile care susțin "candelabru" de bronz (import roman) de la Piatra Roșie sînt prinse tot cu o verigă cu capete înfășurate⁶⁰, iar exemplarul din bronz găsit în cetatea de la Căpîlna (jud. Alba) a aparținut unui obiect casnic⁶¹. Din necropola carpică de la Pădureni provine o "pudrieră" ce constă dintr-o cutiuță cilindrică, lucrată din tablă de bronz, avînd prinse de corp și capac cîte un inel pentru a putea fi închisă și afirmată de o trusă. Obiectul provine dintr-un atelier provincial roman⁶². Într-o altă necropolă carpică (Poienesti — jud. Vaslui) a fost descoperit un tub pentru ace, prevăzut cu același sistem de afirmare⁶³.

Pentru alte spații geografice sînt de amintit verigile din oppidumul celtic de la Stradonitz⁶⁴ și din mormîntul A din necropola germanică aparținînd secolelor IV—V e.n. de la Granstedt⁶⁵, de care atîrnă pensete mici de bronz. De asemenea, tot de la Stradonitz⁶⁶ provine o verigă de care atîrnă un lanț (ambele din fier) utilizate în scopuri casnice.

În ceea ce privește verigile cu diametre mari, afirmam, cînd am discutat pieșele de acest fel aflate în tezaurele de argint daco-getice, că ele au putut fi utilizate ca brățări. Exemplare similare, dar executate din bronz, au fost descoperite și într-o serie de așezări: Brad, Răcățau (jud. Bacău)⁶⁷, Poiana (jud. Galați)⁶⁸, Popești (jud. Ilfov)⁶⁹, în necropola de la Brad⁷⁰. Ele se întîlnesc și în epoca romană⁷¹. Semnificativă pentru modul de utilizare în epoca romană este situația întîlnită în mormîntul 3 din S 1/1968 din necropola Sucidavei, în care defunctul avea pe antebrațul stîng trei astfel de brățări⁷².

Cu toate acestea, contextele de descoperire din diverse zone ale Europei sugerează și alte posibilități de utilizare. Astfel, în necropola de la Jezerine a fost descoperită o fibulă puternic profilată de acul căreia erau prinse trei brățări de tipul în discuție⁷³, iar în mormîntul 26 din necropola germanică aparținînd secolelor IV—V e.n. de la Cortrat au fost găsite opt brățări de argint, care erau purtate pe piept⁷⁴. De asemenea, în cazul "brățarilor" trebuie avută în vedere și posibilitatea folosirii acestora la atîrnarea unor obiecte de utilizare curentă, mai ales cînd este vorba de piese din fier⁷⁵.

La capătul acestei analize referitoare la verigile cu capete petrecute și înfășurate se poate remarca faptul că, datorită construcției lor simple, acestea au pu-

⁵⁹ R. Vulpe și colab., *Activitatea șantierului arheologic Poiana-Tecuci*, SCIV, II, 1, 1951, p. 208, fig. 25/2.

⁶⁰ C. Daicoviciu, *Cetatea dacică de la Piatra Roșie*, București, 1954, p. 114—117, fig. 35—36; I. Glodariu, *Relații comerciale ale Daciei cu lumea elenistică și romană*, Cluj, 1974, p. 238, cat. B, nr. 19/4, pl. XLVII.

⁶¹ I. Glodariu, V. Moga, *Cetatea dacică de la Căpîlna*, București, 1989, p. 102, fig. 86/3.

⁶² Gh. Bichir, *op.cit.*, p. 111—112, pl. CLXII/3, CLXIII/11.

⁶³ R. Vulpe, *Săpăturile de la Poienesti*, Materiale, I, 1953, p. 397, fig. 300/2. Gh. Bichir, *op.cit.*, p. 120, este de părere că nu e vorba de tuburi pentru ace, ci de pandantive — amulete (citind în acest sens și descoperirile de la Pădureni).

⁶⁴ Em. Simek, *Velka Germanie Klauia Ptolemaia*, Brno, 1953, fig. 190/15.

⁶⁵ H. W. Böhme, *Germanische Grabfunde des 4 bis 5 Jahrhunderts Zwischen unterer Elbe und Loire*, München, 1974, p. 127, pl. 18/13.

⁶⁶ J. Déchelette, *Le Hradischt de Stradonic en Boheme et les fouilles de Bibracte*, Macon, 1901, p. 51, pl. IV/14.

⁶⁷ V. Ursachi, *Cercetări arheologice efectuate de Muzeul de istorie din Roman, Carpica*, I, Bacău, 1968, fig. 53/2, 6, 7; V. Căpitanu, V. Ursachi, *Descoperiri geto-dacice în jud. Bacău, Crisia*, II, 1972, fig. 17/4, 6.

⁶⁸ R. Vulpe, E. Vulpe, *Les fouilles de Poiana, Dacia*, III—IV, 1927—1932, p. 328, nr. 2, fig. 110/17.

⁶⁹ M. Turcu, *op.cit.*, p. 153, fig. 26/1.

⁷⁰ V. Ursachi, *Rituri și ritualuri...*, *Memoria antiquitatis*, XII—XIV, 1980—1982 (1986), p. 115, pl. XXVI/1, XXVII/4.

⁷¹ Vezi, de exemplu, piesa din M 220 de la Locusteni: G. Popilian, *Necropola daco-romană de la Locusteni*, Craiova, 1980, p. 96, pl. XXX.

⁷² C. C. Petolescu, O. Onea, *Cercetări în necropola Sucidavei*, Materiale, X, 1973, p. 126, 129, fig. 2/b, 4/1—3. O altă brățară asemănătoare, în necropola tumulară de la Callatis: C. Preda, *Découvertes récentes dans la necropole tumulaire du début de l'époque romaine à Callatis, Dacia*, N. S., IX, 1965, p. 247, fig. 10/2.

⁷³ J. Déchelette, *manuel d'archéologie...*, p. 1227, fig. 520/3.

⁷⁴ H. W. Böhme, *op.cit.*, p. 45, pl. 119/1—8.

⁷⁵ Un exemplar din fier provine din așezarea de la Sighișoara: K. Horedt, C. Seraphin, *op.cit.*, pl. 68/12.

tut fi utilizate în cele mai diverse moduri și că datorită aceluiași fapt au cunoscut o perioadă de întrebuințare îndelungată. Din această cauză departajările tipologice și cronologice sînt dificil de realizat.

Anumite distincții se pot face doar în cazul descoperirii lor în tezaure de argint, putîndu-se observa că verigile de mici dimensiuni se utilizau în special cu lanțuri și pandantive — cui (în perioada timpurie și mijlocie a acestor tezaure), iar verigile cu dimensiuni mari se purtau ca brățări, împreună cu colane, în special în perioada tîrzie. Însă și în cazul tezaurelor daco-getice se observă adoptarea unor soluții funcționale originale, după cum denotă descoperirile de la Clipicești, Tilișca și poate Poiana — Gorj.

Cele spuse îndemnă ca la interpretarea funcționalității acestui gen de obiecte să se țină seama de contextul de descoperire și de eventualele sugestii oferite de descoperiri similare din alte locuri.

*

Referindu-mă din nou la veriga descoperită în cetatea dacică de la Costești, trebuie subliniat faptul că diametrul piesei (deși nu suficient de mare) ar putea sugera utilizarea sa ca brățară (purată de un copil?). Avînd însă în vedere particularitățile tehnice (diametrul mic obținut în mod intenționat prin dubla îndoire circulară, deși lungimea sîrmei de bronz permitea obținerea unei "brățări" cu dimensiuni mai mari; bucla executată pentru reducerea și mai accentuată a diametrului piesei), pare mai probabilă utilizarea acestui obiect într-un scop utilitar.

AUREL RUSTOIU

ANEXĂ

	Inele	Brațări	Fibule cu noduri	Fibule Latène târzii	Fibule cu scut	Fibule linguriță	Lanțuri	Pandantive cui	Brațări torsionate	Sîrme împletite	Brațări din segmente torsionate Brațări spiralice	Inele tîmplă	Colane	Pandantive secure	Pandantive rombice	Brațări capete libere
Moigrad	x		x				x	x								
Tilișca	x		x				x	x			x					
Oradea III	x		x				x	x			x					
Bistrița	x		x	x			x				x					
Mediaș	x		x	x			x	x	x	x						
Sărmășag		x	x	x				x					x			x
Gura Văii	x						x	x								
Someșu Cald	x						x	x								
Coldău		x		x							x					
Ghelnița	x			x			x				x					
Cerbăl		x		x	x		x	x		x	x		x			
Săliște		x		x	x		x	x		x			x			
Senereuș		x				x	x				x		x			
Hetiur		x				x					x		x			
Colțești		x											x			
Șimleu	x	x								x			x			
Tekija	x	x												x		
Poiana-Gj	x	x						x				x	x	x	x	

Tabelul combinatoric al verigilor cu capete petrecute și înfășurate din tezaurile de argint dacice.

EIN RING MIT ÜBEREINANDERGELEGTEN UM DEN RING
GEWICKELTEN ENDEN, AUS DER DAKISCHEN BURG VON
COSTEȘTI (KREIS HUNEDOARA)
(zusammenfassung)

Das Studium präsentiert ein Bronze Ring mit übereinandergelegten, um den Ring gewickelten Enden, der in der dakischen Burg von Costești in 1942 gefunden wurde.

Um seine Funktionalität festzustellen, hat man ähnliche Stücke die aus dakischen Silberschatzfunden, Siedlungen, Burgen oder Gräberfelder stammen, sowie einige Funden des keltischen, germanischen oder römischen Raumes, analysiert.

Der Ring von Costești wurde wahrscheinlich als Armring gebraucht.